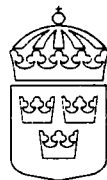


Konstitutionsutskottets betänkande

1989/90:KU2

Vissa kyrkliga frågor



1989/90
KU2

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 14 motioner från den allmänna motionstiden 1989 som samtliga berör kyrkliga frågor. Motionerna rör stat—kyrka-frågan, medlemskapsreglerna i svenska kyrkan, kyrkans valdag, biskopens ställning i kyrkomötet, kyrkofondens styrelse, fördelning av prästtjänster, kyrkoherdar för döva, vissa frågor rörande kyrkliga elektorsval och en öppnare kyrka. Med anledning av motioner rörande kyrkoherdar för döva och vissa elektorsval har utskottet föreslagit att vad utskottet anfört ges regeringen till känna. En motion om fördelning av prästtjänster föreslås bli besvarad. Övriga motioner avstyrks. Sju reservationer och två särskilda yttranden har avgetts.

Motionerna

1988/89:K212 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kyrkans skiljande från staten.

1988/89:K213 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts dels om tillsättande av den utredning kyrkomötet i skrivelse till regeringen begärt, dels om klargörande av villkoren från statens sida vid en relationsförändring mellan staten och svenska kyrkan.

1988/89:K222 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas, såvitt nu är i fråga,

6. att riksdagen uttalar att en kyrkans valdag bör införas i enlighet med vad som anförts i motionen,

1988/89:K226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening uttala att nuvarande relationer mellan kyrka och stat skall bevaras,

2. att riksdagen — därest yrkande 1 avslås — beslutar uttala att inga grundläggande förändringar i de nuvarande relationerna mellan kyrka och stat får vidtagas utan att frågan underställts medborgarna i en allmän folkomröstning.

1988/89:K235 av Ingela Mårtensson och Erling Bager (båda fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att initiativ tas syftande till att undanröja den påtalade motsättningen mellan regeringsformens 2 kap. 2 § och religionsfrihetslagen.

1988/89:K238 av Åsa Domeij m.fl. (mp) vari yrkas, såvitt nu är i fråga.

1. att riksdagen beslutar att kollektivanslutningen till statskyrkan skall avvecklas.

1988/89:K602 av Ulla Tillander och Stina Eliasson (båda c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om redovisning av gällande lagstiftning för medlemskap i trossamfund.

1988/89:K621 av Annika Åhnberg (vpk) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i samarbete med svenska kyrkans centralstyrelse utreder hur kyrkans verksamhet kan vidgas i enlighet med vad som i motionen anförts.

1988/89:K624 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen antar följande förslag till lydelse av 4 § kyrkofondslagen: 4 § För kyrkofonden skall finnas en styrelse. Denna skall bestå av en ordförande och sex andra ledamöter. Tre av ledamöterna utses för tre år av regeringen. Ordföranden och tre av de övriga ledamöterna utses av kyrkomötet. Dessa ledamöter väljs för kyrkomötets valperiod snarast efter valperiodens början. Valet gäller till dess kyrkomötet förrättar nytt val under nästa valperiod.

För styrelsens ledamöter skall det finnas lika många ersättare. De utses på samma sätt som ledamöterna.

1988/89:K625 av Anders Svärd (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om sådan ändring att 6 kap. 8 § församlingslagen (1988:180) ges följande lydelse: 8 § I fråga om valbarhet till elektor eller ersättare för elektor, verkan av att valbarheten upphör och rätt att avsäga sig uppdraget tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 5 § första och tredje styckena om ledamot och suppleant i kyrkofullmäktige. Den som är myndig på dagen för elektorsvalet är dock valbar,

2. att riksdagen beslutar om sådan ändring att 7 kap. 14 § första stycket församlingslagen (1988:180) ges följande lydelse: 14 § När kyrkorådet väljer en sådan avdelning som avses i 17 §, ett organ bestående av ledamöter eller suppleanter i rådet för beredning av ärenden som rådet skall handlägga samt elektorer och deras suppleanter för val av stiftsfullmäktige, tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 23 § om proportionella val.

1988/89:K628 av Ulla Orring (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i prästanställningslagen att 6 § får följande lydelse: "kyrkoråd eller tillsättningsnämnd må besluta att ej tillsätta tjänst som kyrkoherde eller komminister och med eget yttrande överlämna tillsättningsärendet till domkapitlet. Domkapitlet må därvid tillsätta tjänsten eller besluta att tjänsten skall kungöras ledig på nytt" samt att 21 § prästanställningslagen skall utgå.

1988/89:K630 av Göran Åstrand m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen uttalar att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet.

1989/90:KU2

1988/89:K631 av Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer angående fördelningen av prästtjänster.

1988/89:K635 av Anders Svärd (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om sådan ändring i församlingslagen att 1 kap. 8 § 2 fr.o.m. den 1 juli 1989 ges följande lydelse: 2. främjande av församlingsarbete bland finskspråkiga, samer och teckenspråkiga, andlig vård vid sjukhus och andra större vårdinrättningar samt vid kriminalvårdsanstalter och militära förband i fredstid,

2. att riksdagen beslutar om sådan ändring i övergångsbestämmelserna till prästanställningslagen (1988:184) att punkt 7 övergångsbestämmelserna fr.o.m. den 1 juli 1989 ges följande lydelse: 7. Den som med fullmakt innehar en statlig tjänst som kyrkoherde för döva eller enligt förordnande uppehåller en obesatt sådan tjänst skall utöva sin tjänst genom att fullgöra motsvarande arbetsuppgifter hos de stiftssamfundigheter svenska kyrkans centralstyrelse bestämmer.

Utskottet

1. Stat — kyrka-frågan

Motionerna

Enligt *motion K212* av Lars Werner m.fl. (vpk) bör frågan om kyrkans skiljande från staten tas upp så snart som möjligt. Förhållandena mellan kyrkan och staten på de ekonomiska och rättsliga områdena bör enligt motionen regleras i enlighet med de förslag som Alva Myrdal lade fram i början av 1970-talet. Att man från riksdagens sida varit tveksam till att skilja kyrka och stat torde enligt motionen bero på fruktan för att konservativa och fundamentalistiska präster skall ta kommandot i kyrkan och styra in den på en kurs som de politiska partierna inte önskar. Enligt motionen kan en demokratisk och öppen folkkyrkoutveckling bara byggas på och garanteras av medlemmarna själva.

I *motion K213* av Bengt Westerberg m.fl. (fp) hävdas att varje trossamfund bör stå fritt från staten. Kyrkomötet 1979 avisade ett enligt motionärerna generöst förslag till uppgörelse om skiljande mellan stat och kyrka. De därefter successiva reformerna har syftat till att öka svenska kyrkans frihet och allmänt förbättra dess möjligheter att fungera i samhället. Motionärerna erinrar om att 1988 års kyrkomöte begärt en utredning om bl.a. den ekonomiska situationen och de juridiska villkoren för en relationsförändring. När utredningen lagt fram sina förslag bör nästa steg bli samtal mellan regeringen och svenska kyrkan där regeringen klagör vilka statens villkor är för en relationsförändring.

Enligt *motion K226* av Olof Johansson m.fl. (c) är det av stort värde att den svenska folkkyrkan kan bevaras och vidareutvecklas och att detta sker inom ramen för den samverkan som nu finns mellan kyrka och stat. Ett brytande av dessa band skulle utsätta kyrkan för stora påfrestningar och allvarligt kunna skada förutsättningarna för religiös verksamhet bland breda folkgrupper. Riksdagsbeslutet om kyrkans lokala organisation innebar att principen om den dubbla ansvarslinjen av prästerlig ämbetsförvaltning och folkligt förankrad självstyrelse slogs fast. Ett brytande av banden mellan kyrkan och staten och ett upphävande av lagstiftningen om församlingarna skulle i ett slag ta bort garantin för den demokratiska uppbyggnaden och lekmännens möjlighet till inflytande. En enkät som Församlings- och pastoratsförbundet nyligen genomfört visar enligt motionen att 95 % av de församlingar som besvarat enkäten stöder linjen om ett bevarat samband med staten.

Bakgrund

I samband med behandling av en motion i stat—kyrka-frågan hösten 1986 lämnade utskottet bl.a. en redovisning av frågans tidigare behandling i riksdagen (KU 1986/87:5 s. 15). Utskottet anförde bl.a. följande:

Utskottet har tidigare uttalat (KU 1982/83:2 och 1985/86:4) att när erfarenheter vunnits av den nya kyrkomötesorganisationen bör en noggrann utvärdering och analys av reformens tillämpning i praktiken komma till stånd. Regeringen har nyligen beslutat om en sådan översyn, vilken skall göras inom civildepartementet. I de riktlinjer för översynen som utfärdats har angivits att översynen inte skall syfta till grundläggande förändringar av den nya kyrkomötesorganisationen, vilken bör bestå i sina huvuddrag, bl.a. vad gäller ansvarsfördelningen mellan riksdagen, regeringen och kyrkomötet. Resultatet av arbetet skall redovisas före utgången av år 1987.

Som utskottet framhållit i tidigare sammanhang (KU 1981/82:36 och KU 1985/86:4) innebär den reformering av kyrkomötet m.m. som vidtagits inte att frågan om de framtida relationerna mellan staten och kyrkan föregripits. Den översyn av den nya kyrkomötesorganisationen som skall företas bör emellertid, som utskottet senast under föregående riksmöte framhållit (KU 1985/86:4), avvaktas innan några nya åtgärder i stat—kyrka-frågan övervägs.

Utskottet avstyrkte hösten 1987 en partimotion (fp) vari begärdes att regeringen skulle ta initiativ till överläggningar mellan staten och svenska kyrkan i syfte att ge kyrkan en gentemot staten fri ställning. Utskottet (KU 1987/88:4) hänvisade till den översyn som pågick av kyrkomötesorganisationen och ansåg att resultatet av denna borde avvaktas innan några nya åtgärder i stat—kyrka-frågan övervägdes.

Vid svar på en interpellation den 18 januari 1989 av Jan-Erik Wikström (fp) (1988/89:99) om förhållandet mellan stat och kyrka m.m. erinrade statsrådet Margot Wallström om att kyrkomötet 1979 avisat ett förslag av den dåvarande folkpartiregeringen om ändrade relationer mellan stat och kyrka. Hon framhöll att den socialdemokratiska regeringen sedan 1982 intagit den ståndpunkten att ett nytt initiativ till en grundläggande förändring av relationerna närmast bör ankomma på kyrkan. Hon erinrade om att betydande reformer på det

kyrkliga området under hela 1980-talet har inneburit att alltmer av beslutsfattandet på det kyrkliga området flyttats över till kyrkliga myndigheter och organ. Regeringens befattning med löpande förvaltningsärenden rörande svenska kyrkan kommer inom kort att vara reducerat till ett minimum.

Pågående utredningar

Den av regeringen år 1986 beslutade utvärderingen av kyrkomötesreformen har numera avslutats vilket skedde sommaren 1989. Utvärderingen har utförts inom civildepartementet, under ledning av statssekreteraren och därefter av expeditionschefen. Resultatet av utvärderingen redovisas i en rapport (Ds 1989:58) som i preliminär upplaga distribuerades till ledamöterna i årets kyrkomöte. Utvärderingen har omfattat en analys av kyrkomötesreformens tillämpning i praktiken men har inte syftat till några grundläggande förändringar av den nya kyrkomötesorganisationen. De frågor som tagits upp avser bl.a. antalet ledamöter i kyrkomötet, biskoparnas ställning i kyrkomötet samt lärofrågornas behandling.

Rapporten kommer att remitteras till skilda organ inom svenska kyrkan som då får tillfälle att yttra sig. Ärendet kommer därefter att beredas vidare inom civildepartementet.

Det skall vidare erinras om att 1988 års kyrkomöte begärt att regeringen skulle tillsätta en expertutredning med inriktning på att närmare klargöra svenska kyrkans ekonomiska och rättsliga förhållanden (mot. 1988:2, 29 och 28, KL 5, Kskr. 3). Direktiv till denna utredning meddelades den 16 februari 1989. Dessa innebär bl.a. uppdrag att redovisa ett fylligt underlag för en bedömning av vilka ekonomiska och rättsliga betingelser kyrkan lever under i dag och hur dessa låter anpassa sig till förändringar av relationerna inom ramen för nuvarande samband mellan stat och kyrka eller förändringar med mer långtgående innebörd. Härvid bör övervägas vilka alternativa ekonomiska modeller som kan erbjuda sig för svenska kyrkan. Utgångspunkten skall vara den i lagen om svenska kyrkan uppställda målsättningen att kyrkan genom sina församlingar skall upprätthålla en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet. Resultatet av den nyligen gjorda utvärderingen av kyrkomötesreformen bör också beaktas i arbetet. Jämförelser med andra folkkyrkor kan också enligt direktiven vara av värde för att belysa frågan. Redovisningen bör avse de olika politiska resp. teologiska principer som utgör bakgrund till de alternativ som presenteras. Utredningen bör utgå från svenska kyrkans särskilda karaktär av öppen folkkyrka med rikstäckande verksamhet och demokratiska arbetsformer. Arbetet bör vara avslutat före utgången av år 1991.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner med samma syfte som K212 och K213 i vilka föreslås att åtgärder vidtas för att genomföra ett skiljande mellan stat och kyrka, senast hösten 1987 (se KU 1987/88:4). Utskottet hänvisade då till den av regeringen beslutade utvärderingen av den nya kyrkomötesorganisationen som pågick och ansåg att resultatet av denna borde avvaktas innan några åtgärder i stat—kyrka-frågan kunde övervägas. Utvärderingen avslutades sommaren 1989. Den redovisades i en rapport, som kommer att bli föremål för remissbehandling inom skilda organ inom svenska kyrkan m.fl.

Regeringen har i februari 1989 med anledning av en begäran av 1988 års kyrkomöte tillsatt en expertutredning med inriktning på kyrkans rättsliga och ekonomiska förhållanden. I utredningens uppdrag ingår bl.a. att redovisa ett fylligt underlag för en bedömning av vilka ekonomiska betingelser kyrkan lever under i dag och hur dessa låter anpassa sig till förändringar av relationerna inom ramen för nuvarande samband mellan stat och kyrka eller förändringar av mer långtgående innebörd. Resultatet av den nyligen avslutade kyrkomötesöversynen skall också beaktas i detta nya utredningsarbete.

Utskottet anser att resultatet av såväl kyrkomötesöversynen som den nya utredning om de rättsliga och ekonomiska förhållanden som kyrkomötet påkallat måste avvaktas innan några nya åtgärder i stat—kyrka-frågan bör övervägas. Utskottet avstyrker sålunda motionerna K212 och K213. Utskottet finner på samma grunder inte skäl till annan bedömning av det förslag till uttalande om oförändrade relationer på sätt förordas i motion K226 vilken också avstyrks.

2. Medlemskapsreglerna i svenska kyrkan

Motionerna

Enligt *motion K235* av Ingela Mårtensson och Erling Bager (båda fp) står inte religionsfrihetslagens bestämmelser om medlemskap i svenska kyrkan i överensstämmelse med reglerna i regeringsformen (RF) om de medborgerliga fri- och rättigheterna. Motionärerna framhåller att man därför har tvingats införa en övergångsbestämmelse till RF enligt vilken reglerna om medlemskap i svenska kyrkan skall gälla utan hinder av 2 kap. 2 § RF. Motionärerna anser att det är allvarligt att en lagkonflikt som lösts genom övergångsbestämmelser får bestå under så lång tid — mer än tio år. I motionen erinras om det utredningsarbete inom svenska kyrkans centralstyrelse som bedrivits i fråga om dop och kyrkotillhörighet. Riksdagen bör snarast hos regeringen begära att initiativ tas i syfte att undanröja motsättningen mellan regeringsformens 2 kap. 2 § och religionsfrihetslagen.

I *motion K238* av Åsa Domeij m.fl. (mp) anförs att rätten att vara aktiv och organisera sig i föreningar är en grundläggande rättighet i ett demokratiskt samhälle. Det borde enligt motionären vara en lika självklar rättighet att slippa vara medlem i föreningar som man inte sympatiserar med. Det skall inte krävas en aktiv handling från den

enskildes sida för detta. Religionsfriheten borde självfallet innebära att speciella samfund inte favoriseras av staten. Enligt motionen måste kollektivanslutningen till statskyrkan avvecklas.

I *motion K602* av Ulla Tillander och Stina Eliasson (båda c) anförs att ett av de utmärkande dragen hos de trossamfund som har folkkyrkokaraktär är att medlemskap i samfundet bygger på familjetillhörighet. Medlemskapet är således inte grundat på individuell bekännelse till samfundets tro. Exempel på sådana samfund som verkar i vårt land är grekisk-ortodoxa kyrkans församlingar, den romersk-katolska kyrkan och svenska kyrkan. Enligt motionärerna har det från olika håll framförts tolkningar av 1974 års regeringsforms bestämmelser om religionsfrihet och tillhörighet till trossamfund, som innebär att den nuvarande regeringsformen inte ger utrymme för folkkyrkligt organiserade trossamfund. Motionärerna anser att förhållandena på denna punkt måste klarläggas.

Bakgrund

Gällande bestämmelser om medlemskap i svenska kyrkan finns i religionsfrihetslagen (1951:680), vilka i korthet innebär att endast svenska medborgare eller i riket bosatt utlänning får vara medlem i svenska kyrkan. Barn i äktenskap inträder vid födseln i svenska kyrkan om någon av föräldrarna tillhör kyrkan. Detsamma gäller barn utom äktenskap om modern tillhör kyrkan. Tillhör fadern men inte modern kyrkan antecknas barnet såsom icke tillhörande kyrkan. Gifter sig föräldrarna med varandra innan barnet fyllt tolv år kommer barnet, till följd av faderns kyrkotillhörighet, att antecknas som tillhörande kyrkan. Om barn, vars föräldrar inte är gifta, döps påverkas inte barnets kyrkotillhörighet i det fall att endast fadern tillhör kyrkan. För att barnet i samband med dopet skall komma att tillhöra kyrkan krävs en särskild ansökan om inträde. Detsamma gäller i princip adopterade barn, som inte i samband med födelsen kommit att antecknas såsom tillhörande svenska kyrkan. Allmänt gäller att den som förvärvar svenskt medborgarskap upptas i kyrkan utan särskild ansökan om vederbörande är evangelisk-luthersk trosbekännare och ej anmält att han inte önskar inträda i svenska kyrkan.

Svenska kyrkans centralstyrelse har i sin verksamhetsberättelse (CsSkr 1989:2) till kyrkomötet lämnat en redovisning beträffande det utredningsarbete som genomförts om dop och kyrkotillhörighet med anledning av beslut vid 1983 års kyrkomöte. Två alternativa lösningar har redovisats. Enligt den ena skulle kyrkotillhörigheten bestämmas efter nu gällande principer med det tillägget att för valbarhet till kyrklig förtroendepost, liksom för anställning i församlingsvårdande tjänst liksom vissa andra tjänster inom kyrkan, förutsätts delaktighet i kyrkans sakramentala liv, dokumenterad genom dop. Det andra alternativet utgår från de faktiska förändringar som skett i relationen mellan folk och kyrka och som talar för sådana förändrade regler att

dopet blir grund för kyrkotillhörigheten, dock att omyndiga barn med avseende på kyrkotillhörigheten följer sina föräldrar. Enligt detta alternativ kan alltså ingen myndig odöpt person tillhöra kyrkan.

Centralstyrelsen har inte tagit ställning till utredningens förslag. Inom kyrkan kommer man med ledning av den fortsatta debatten att bearbeta dessa frågor. Det skall i sammanhanget erinras om att frågan om dop och kyrkotillhörighet behandlades ingående vid kyrkomötets kyrkopolitiska debatt den 24 augusti 1989.

Utskottet

Utskottet har under senare år vid flera tillfällen behandlat motioner med samma innebörd som de nu aktuella motionerna (se 1988/89:KU4). Utskottet har därvid bekräftat den i motion K235 påtalade motsättningen, varvid hänvisats till uttalanden av såväl regeringen som riksdagen vid behandlingen av 1976 års grundlagsbeslut (prop. 1975/76:209, s. 117, KU 1975/76:56, s. 30 f.) Utskottet har emellertid, bl.a. mot bakgrund av den inom svenska kyrkan pågående utredningen om kyrkotillhörighet och dop, inte ansett skäl föreligga att överväga ett slopande av den övergångsbestämmelse i RF enligt vilken reglerna om medlemskap i svenska kyrkan skall gälla utan hinder av 2 kap. 2 § RF. Utskottet har inte heller ansett att riksdagen bör ta något initiativ i medlemskapsfrågan utan ansett att man borde avvakta resultatet av utredningsarbetet samt kyrkomötets ställningstagande med anledning härav.

Som framgår av den ovan lämnade redovisningen har den inomkyrkliga utredningen i början av året slutfört sitt uppdrag rörande dopet och kyrkotillhörigheten. Två alternativa förslag till lösningar har presenterats och frågan är föremål för debatt inom svenska kyrkan. Svenska kyrkans centralstyrelse bereder nu ärendet.

Utskottet anser, under hänvisning till vad som redovisats om det pågående beredningsarbetet, att riksdagen inte bör föregripa kyrkomötets kommande ställningstagande. Utskottet avstyrker därför motionerna K235, K238 och K602.

3. Kyrkans valdag

Motionen

I *motion K222* av Carl Bildt m.fl. (m) föreslås att riksdagen uttalar att en annan kyrkans valdag bör införas. Genom de kyrkliga valens förläggning till oktober samma år som de allmänna valen har enligt motionärerna sämsta tänkbara förutsättningar för en kyrklig valdebatt skapats. Valdeltagandet är som regel mycket lågt. Enligt motionen bör alla kyrkliga val samlas till en ny valdag, lämpligen i oktober året före kommunfullmäktigvalen. Kyrkofullmäktiges valperiod bör vara lika lång som kommunfullmäktiges.

Folkstyrelsekommittén (Ju 1984:05) hade enligt sina direktiv att utreda frågor rörande de kyrkliga valen. Kommittén förordade i sitt betänkande Folkstyrelsens villkor (SOU 1987:6) att kyrkofullmäktigvalen skulle förrättas året före övriga allmänna val. Kommittén bedömde att de kyrkokommunala frågorna skulle kunna uppmärksammas mer och att valdeltagandet skulle öka. Två ledamöter (c och fp) reserverade sig och förordade att kyrkofullmäktigvalen vid skilda valdagar för riks- och kommunalval skulle förrättas tillsammans med kommunfullmäktigvalen.

I den proposition som byggde på folkstyrelsekommitténs betänkande (prop. 1987/88:22) lades under hänvisning till bristande politisk enighet inte fram något förslag till ändring av tidpunkten för kyrkofullmäktigvalen.

Utskottet

Frågan om ändring av tidpunkten för de kyrkokommunala valen har som framgått behandlats av folkstyrelsekommittén. Kommittén blev inte enig i frågan. Utskottet vill erinra om att ändringar i valsystemet enligt hävd inte brukar göras utan bred politisk enighet. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion K222 såvitt nu är i fråga.

4. Biskopens ställning i kyrkomötet

Motionen

I motion K630 av Göran Åstrand m.fl. (m) hemställs att riksdagen uttalar att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. *Motionärerna erinrar om att den svenska kyrkan har en utpräglad episkopal struktur. Biskopen är enligt nu gällande stiftsorganisation självskrivna ordförande i såväl domkapitlet som stiftsstyrelsen. Det borde enligt motionärerna vara självklart att biskopen skall vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet.*

Bakgrund

Genom 1982 års kyrkomötesreform, vilken trädde i kraft den 1 januari 1983, avskaffades biskoparnas självskrivna ställning som ledamöter av kyrkomötet. Biskoparna skulle emellertid ha närvaroplikt och yttranderätt i kyrkomötet men skulle få delta i besluten endast om de var valda till ledamöter.

Frågan om biskoparnas ställning i kyrkomötet diskuterades i propositionen om ett reformerat kyrkomöte (prop. 1981/82:192). Föredragande statsrådet underströk att biskoparna har en särställning i svenska kyrkan genom sitt ansvar för frågor som hänger samman med kyrkans lära. Han var dock inte beredd att bryta den grundläggande principen att endast fritt valda ledamöter skall ingå i ett organ av kyrkomötets karaktär. För beredningen av lärofrågor inrättades med anledning av

att biskoparna ej längre skulle vara självskrivna ledamöter ett särskilt organ — läronämnden — bestående av biskoparna i stiftet samt åtta av kyrkomötet för varje valperiod valda ledamöter. Nämnden yttrar sig till kyrkomötets utskott i frågor som rör svenska kyrkans lära m.m. Konstitutionsutskottet (KU 1982/83:2) tillstyrkte förslaget till reformerat kyrkomöte i enlighet med propositionens förslag och framhöll därvid att när erfarenheter vunnits av den nya kyrkomötesorganisationen borde en noggrann utvärdering och analys av reformens tillämpning i praktiken komma till stånd. Utskottet erinrade i sammanhanget om att 1985 års kyrkomöte beslutat att hos regeringen göra framställning om återförande av den gamla ordningen med biskoparna som självskrivna ledamöter i kyrkomötet.

Frågan om biskoparnas ställning har därefter behandlats i riksdagen med anledning av motioner, senast hösten 1987. Utskottet avstyrkte då (KU 1987/88:4) en motion vari begärts förslag till sådan lagändring att biskoparna blir självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Utskottet hänvisade till pågående utvärdering av 1982 års kyrkomötesreform.

Som tidigare framgått har den av regeringen år 1986 beslutade utvärderingen av 1982 års kyrkomötesreform avslutats. I översynen har också ingått frågan om biskoparnas ställning i kyrkomötet. Härvidlag förordas att biskoparna blir självskrivna ledamöter. I sammanhanget skall nämnas att det också förordas att antalet kyrkomötesledamöter sänks från 251 till 151. Frågorna remissbehandlas för närvarande.

Utskottet

Frågan om biskopens ställning i kyrkomötet har som framgått behandlats av utskottet med anledning av motioner vid ett flertal tillfällen senast hösten 1987 (KU 1987/88:4). Utskottet avstyrkte då ett motionsyrkande av samma innebörd som det nu aktuella under hänvisning till att resultatet av den pågående översynen av 1982 års kyrkomötesreform borde avvaktas. Som framgått har översynen, som utförts inom civildepartementet, avslutats under året genom en särskild rapport i vilken skilda tänkbara förändringar övervägts. Bl.a. förordas att biskoparna åter blir självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Utredningsrapporten kommer nu att remitteras till skilda organ inom svenska kyrkan. Utskottet anser att resultatet av översynen i sin helhet bör avvaktas innan ställningstagande sker i sakfrågan. Under hänvisning härtill avstyrks motion K630.

5. Kyrkofondens styrelse

Motionen

I *motion K624* av förste vice talman Ingegerd Troedsson m.fl. (m) föreslås att kyrkofondslagen ändras så att kyrkomötet får utse majoriteten av kyrkofondens styrelse. Enligt motionärerna har kyrkan sedan kyrkomötesreformen fått en gentemot regeringen självständigare ställning. Med hänsyn till den stora betydelse kyrkofonden har för kyrkans verksamhet anser motionärerna det angeläget att kyrkan själv ges ökat

inflytande i styrelsen. Motionärerna erinrar om att riksdagen i samband med behandlingen av proposition 1987/88:31 om ny organisation på lokal- och stiftsplanet i svenska kyrkan beslutade att kyrkoavgiften skall beslutas i lag. Grunden för kyrkofondens inkomster hänför sig till den allmänna och särskilda kyrkoavgiften. Mot den bakgrunden är det naturligt att kyrkan själv får ökat inflytande över medlens användning.

Bakgrund

Genom kyrkofonden fördelas kostnaderna för svenska kyrkans verksamhet. Kyrkofonden tillförs medel i form av allmän och särskild kyrkoavgift samt genom statsbidrag. Till fonden förs även avkastning och ersättning från vissa tillgångar som tillhör kyrkan. Kyrkofonden har möjlighet att efter regeringens bestämmande ta upp lån. Enligt 4 § kyrkofondslagen (1988:182) utses ordföranden och tre ledamöter av regeringen. Övriga tre ledamöter utses av kyrkomötet.

Vid behandlingen av proposition 1987/88:31 om en ny organisation på lokal- och stiftsplanet i svenska kyrkan, som även omfattade förslag till ny kyrkofondslag, avstyrkte utskottet en motion av samma innebörd som den nu aktuella. Utskottet (KU 1987/88:30, s. 16) erinrade om att motiveringen för inrättandet av en särskild styrelse för kyrkofonden var att kyrkan borde ges ett ökat medinflytande över fondens förvaltning (prop. 1981/82:158 s. 32 och 52). Det ansågs då naturligt att staten fick utse flertalet ledamöter i styrelsen. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet

Vid behandlingen av förslaget till ny kyrkofondslag med anledning av proposition 1987/88:31 avstyrkte utskottet motionsförslag om att kyrkomötet skall utse majoriteten i fondens styrelse. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker motion K624.

6. Fördelning av prästtjänster m.m.

Motionerna

I motion K631 av Rune Rydén (m) anförs att den nya organisationen på församlings- och stiftsplanen syftar till en mindre fast reglering från statens sida av kyrkans angelägenheter och därmed ett ökat ansvar för stiftsorganen, bl.a. stiftsstyrelserna. Genom sin kunskap om de enskilda församlingarnas behov liksom om den samlade situationen för kyrkans arbete skall dessa organ ansvara för fördelningen av tillgängliga prästtjänster. Enligt motionären måste stor hänsyn tas till sådana faktorer som aktuell samhällsstruktur. Motionären anser att riksdagen genom ett uttalande bör klargöra att de tidigare fördelningsreglerna från 1957 även i det nya systemet bör spela en sådan roll.

I motion K628 av Ulla Orring (fp) föreslås att prästanställningslagen ändras så att ett kyrkoråd eller tillsättningsnämnd får besluta att

avbryta ett tillsättningsförfarande rörande kyrkoherde eller komminister i vissa fall och överlämna ärendet till domkapitlet. Enligt motionären råder inom hela arbetsmarknaden en stor frihet för arbetsgivare att välja lämplig person för anställning. Även en statlig arbetsgivare kan ledigförklara en tjänst ånyo om man inte är nöjd med urvalet av sökande. Enligt prästanställningslagens nuvarande utformning ges möjlighet att avbryta ett tillsättningsärende rörande kyrkoherde- eller komministertjänst endast om grundkravet på minst tre behöriga sökande ej uppfyllts.

Bakgrund

Riksdagen antog 1988 förslag till ny prästanställningslag (prop. 1987/88:31, KU 30). Beslutet innebar vad gäller prästtjänsterna att regeringen fastställer det totala antalet prästtjänster i landet. Utgångspunkten var oförändrat antal tjänster. Svenska kyrkans centralstyrelse fördelar tjänsterna mellan stiftet och beslutar om inrättande och indragning av alla stiftstjänster utom pastorsadjunktjänster. Stiftsstyrelsen beslutar om inrättande och indragning av pastoratstjänster och pastorsadjunktstjänster.

Frågan om fördelningen av tjänster i den nya organisationen togs upp i en motion (c). Enligt motionen var det angeläget att centralstyrelsen inte frångick principen om oförändrat antal tjänster och de grundläggande målsättningar som legat bakom kyrkomötets godtagande av de principer som gällt för den s.k. Ortsindelningen. Utskottet som inhämtat yttrande från kulturutskottet besvarade motionen genom följande uttalande:

Konstitutionsutskottet vill erinra om att bakom 1957 års beslut angående Ortsindelning vid fördelning av prästtjänster låg en strävan att åstadkomma en så vitt möjligt jämn fördelning av prästtjänsterna mellan olika delar av landet och mellan tätort och landsbygd så att hela befolkningen i görligaste mån skall ha lika möjlighet till prästerlig betjäning. Utskottet anser att denna målsättning även bör gälla för framtiden. Riksdagen bör således uttala att hittills gällande principer för Ortsindelning bör vara avgörande vid fördelning av prästtjänster mellan och inom stiftet. Utskottet vill dock erinra om att tidigare fattade beslut genom antagande av den nya prästanställningslagen kommer att sakna formell betydelse och att det är stiftsstyrelserna som beslutar om inrättande och indragning av pastoratstjänster.

Den nya prästanställningslagen (1988:184) omfattar bl.a. grundläggande föreskrifter om statligt reglerade prästtjänster i svenska kyrkan. Den reglerar den prästerliga tjänsteorganisationen i stift och pastorat samt förfarandet vid tillsättning av prästtjänster. Sålunda innehåller lagen bestämmelser om inrättande av tjänster och tillsättning av dessa, om behörighet och befordringsgrunder samt om anställningsformer.

Första och andra gången en kyrkoherdetjänst i ett pastorat är ledig skall domkapitlet pröva vilka sökande som är behöriga. Tjänsten tillsätts sedan efter yttrande av domkapitlet av kyrkorådet i enförsamlingspastorat och av en tillsättningsnämnd i flerförsamlingspastorat. Tredje gången tjänsten som kyrkoherde är ledig tillsätts den av domka-

pitlet efter yttrande från berörda församlingars kyrkoråd. Komminis-
tertjänster tillsätts av kyrkorådet eller tillsättningsnämnden. Domkapit-
let prövar vilka sökande som är behöriga till tjänsten och avger
yttrande.

I lagtekniskt hänseende har den nya lagen anpassats till regler i
lagen om offentlig anställning (LOA), anställningsförordningen och
lagen om anställningsskydd.

Om högst två sökande har bedömts behöriga till en tjänst som
kyrkoherde eller komminister får kyrkorådet eller tillsättningsnämnden
begära att tjänsten ledigförklaras på nytt. Om efter nytt ledigför-
klarande inte flera än två sökande har bedömts behöriga, får kyrkorå-
det eller tillsättningsnämnden välja att tillsätta tjänsten eller att lämna
över ärendet till domkapitlet. Domkapitlet får i det senare fallet
antingen tillsätta tjänsten eller besluta att hålla den vakant.

Vid riksdagsbehandlingen 1988 (KU 1987/88:30) godtogs i allt vä-
sentligt det framlagda förslaget till prästanställningslag.

Utskottet

Vid behandlingen av proposition 1987/88:31 om en ny organisation på
lokal- och stiftsplanet i svenska kyrkan erinrade utskottet (KU
1987/88:30) om innebörden av 1957 års principbeslut som innebar en
strävan att åstadkomma en så vitt möjligt jämn fördelning av prästtjän-
sterna mellan olika delar av landet och mellan tätort och landsbygd så
att hela befolkningen i görligaste mån skulle ha lika möjlighet till
prästerlig betjäning. Utskottet ansåg att denna målsättning även borde
gälla för framtiden. Utskottet föreslog sålunda ett riksdagsuttalande av
innebörd att hittills gällande principer för ortsindelning bör vara
avgörande vid fördelning av prästtjänster mellan och inom stiftet.
Utskottet erinrade även om att tidigare fattade beslut genom antagande
av den nya prästanställningslagen kommer att sakna formell betydelse
och att det är stiftsstyrelserna som beslutar om inrättande och indrag-
ning av pastoratstjänster.

Utskottet får med anledning av den nu aktuella motionen hänvisa
till det tidigare ställningstagandet. Fördelningsfrågorna är en utpräglat
inomkyrklig fråga, och det är den nya stiftsstyrelsen som fattar de
avgörande besluten. Det finns anledning utgå från att största möjliga
hänsyn tas till lokala behov i särskilda fall. Frågorna är också föremål
för en särskild utredning inom svenska kyrkan.

Med hänvisning till det anförda får motion K631 anses besvarad.

Vad gäller den i motion K628 aktualiserade frågan om ändring i
prästanställningslagen på så sätt att ett anställningsförfarande skall
kunna avbrytas även i de fall då tre behöriga sökande finns till tjänst
som kyrkoherde eller komminister anser utskottet att det inte finns
skäl att överväga någon lagändring med hänsyn till att prästanställ-
ningslagen nyligen varit föremål för genomgripande översyn i anslut-
ning till den nya organisationen på lokal- och stiftsplanet inom svens-
ka kyrkan. Motion K628 avstyrks följaktligen.

Motionen

I *motion K635* av Anders Svärd (c) föreslås att sådana ändringar görs i församlingslagen och prästansättningslagen att tjänsterna som kyrkoherdar för döva förs över till stiftssamfälligheterna. Övergång till stiftet skulle bl.a. innebära att de som nu är anställda som dövpräster inte behöver byta arbetsgivare en extra gång genom tjänstgöringen som nu är anknuten till Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet (SFRV).

Bakgrund

I proposition 1987/88:31 om ny organisation på lokal- och stiftsplanet föreslogs att kyrkoherdarna för döva skulle överföras till den rikskyrkliga organisationen och avlönas av SFRV. Tidigare hade landets kyrkoherdar för döva varit knutna till Stockholms domkapitel. Denna ordning kunde enligt propositionen inte bevaras när domkapitlets arbetsuppgifter i den nya organisationen begränsades.

Verksamheten bland döva och hörselskadade är indelad i sju distrikt med en kyrkoherde i varje. Indelningen bygger på länsindelningen.

Kyrkomötet 1987 ansåg vid behandlingen av reformförslaget (KL 1987:5 avsnitt 3.4.3) att församlingsarbetet bland döva borde vara en angelägenhet för stiftssamfälligheterna. Departementschefen fann för sin del att den organisatoriska frågan borde närmare övervägas och att detta borde ske i samråd med de dövas intresseorganisationer. Om en sådan översyn visade att det var lämpligt att församlingsarbetet bland döva och hörselskadade utgjorde en angelägenhet för stiftssamfälligheten kunde stiftsfullmäktige besluta om en utvidgad verksamhet på det sätt som kyrkomötet anvisat.

Inom SFRV har numera genomförts en organisationsöversyn i kontakt med de dövas intresseorganisationer. Detta har resulterat i förslag till förändrad distriktsindelning. Översynen har gett vid handen att svenska kyrkan önskar att det direkta ansvaret för församlingsarbetet bland teckenspråkiga och därmed också tjänsterna som kyrkoherdar för döva bör ligga på stiftsorganen. Arbetet med organisationsfrågorna fortsätter. I förslag till budget för SFRV för verksamheten under år 1990 har medel beräknats för de sju tjänsterna. Avsikten är att tjänsterna i en nära framtid skall överföras till stiftet.

Utskottet

Utskottet anser i likhet med vad som anförts i motion K635 att den kyrkliga verksamheten för döva bör föras in i stiftssamfällighetsorganisationen. Frågan bör med hänsyn till organisationsförhållandena få sin reglering i församlingslagen och närmare beredas inom civildepartementet varefter förslag kan föreläggas riksdagen. Vad utskottet sålunda anført med anledning av motion K635 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motionen

I motion K625 av Anders Svärd (c) anförs att det föreligger oklarhet i församlingslagens regler rörande valbarhet till elektor för val av stiftsfullmäktige. Enligt motionen bör den ändringen vidtas så att bl.a. församlingskyrkoherde kan utses till elektor.

I motionen anförs vidare att bestämmelserna om proportionellt val bör kunna tillämpas även då kyrkoråd förrättar val av elektorer och suppleanter för val av stiftsfullmäktige. Motionären erinrar om att elektorsval kan ske av kyrkoråd i de fall kyrkofullmäktige inte finns. De val som förrättas av fullmäktige kan under vissa förutsättningar vara proportionella. Motsvarande möjlighet bör införas då kyrkoråd väljer elektorer.

Bakgrund

Reglerna i församlingslagen om val av stiftsfullmäktige innebär bl.a. att den som innehar tjänst som biskop inte är valbar till ledamot eller suppleant. Kyrkoherde eller annan präst som är ledamot i församlingens kyrkoråd samt den som är anställd hos församlingen och som i egenskap av föredragande hos kyrkorådet eller på grund av andra uppgifter som hör till tjänsten har den ledande ställningen bland församlingens tjänstemän är inte heller valbar (se 2 kap. 5 §).

Vid kyrkomötet 1989 behandlades motioner i samma syfte som den nu aktuella motionen. Kyrkolagsutskottet (KL 1989:21) föreslog kyrkomötet att hos regeringen anhålla att initiativ tas till sådana ändringar i församlingslagen som påyrkats i motionerna. Kyrkomötet följde utskottet.

Enligt 6 kap. 7 § församlingslagen väljs elektorer för varje församling av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet, om kyrkofullmäktige inte finns. Regler rörande kyrkoråd finns i 7 kap. samma lag. Enligt 7 kap. 17 § får kyrkoråd om kyrkofullmäktige eller kyrkostämman beslutar det uppdra åt ett särskilt organ att handha vissa grupper av ärenden. Vid val av sådant organ kan enligt 7 kap. 14 § bestämmelserna i 2 kap. 23 § om proportionellt val tillämpas. Möjlighet till proportionellt val då kyrkoråd utser elektorer för val av stiftsfullmäktige finns inte enligt bestämmelsernas nuvarande utformning. I förarbetena har frågan inte närmare kommenterats.

Utskottet

Enligt motion K625 bör reglerna i församlingslagen ändras så att även församlingskyrkoherde skall kunna vara valbar till elektor för val av stiftsfullmäktige. I samma motion föreslås vidare att bestämmelserna i 2 kap. 23 § församlingslagen om proportionellt val skall kunna tillämpas då kyrkoråd förrättar val av elektorer och suppleanter för val av stiftsfullmäktige.

Utskottet kan ansluta sig till vad som anförts i motionen. Med hänsyn till att kyrkomötet begärt vissa ändringar av församlingslagen i övrigt bör den lagtekniska lösningen närmare övervägas i ett sammanhang. Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion K625 bör ge regeringen till känna vad utskottet sålunda anför i fråga om val av elektorer.

9. En öppnare kyrka

Motionen

I *motion K621* av Annika Åhnberg (vpk) hemställs att riksdagen begär att regeringen i samarbete med svenska kyrkans centralstyrelse utreder hur kyrkans verksamhet skall kunna vidgas. Motionären anser att så länge svenska kyrkan förblir förbunden med staten bör det finnas utrymme för riksdagen att ta initiativ som påverkar kyrkans verksamhet. Det finns enligt motionären vissa tecken på en utveckling i syfte att göra kyrkan mer öppen och delaktig i den aktuella samhällsdebatten kring olika livsfrågor. Kyrkorna är gudstjänstlokaler men de är också en väsentlig del av vårt gemensamma kulturarv. Genom att öppna kyrkorna för verksamheter som inte bär religiös prägel får även de som inte är troende, eller tillhör andra samfund, i högre grad tillgång till det gemensamma kulturarvet. Frågan om en vidgning av kyrkans verksamhet bör utredas. En sådan måste ske i samarbete med de valda församlingarna som har att besluta om kyrkans verksamhet.

Utskottet

I motion K621 har föreslagits att regeringen i samarbete med svenska kyrkans centralstyrelse utreder hur kyrkans verksamhet skall kunna vidgas. Utskottet får med anledning härav framhålla att statsmakternas under senare år genomförda reformarbete rörande svenska kyrkans organisation syftat till ökad självständighet för kyrkan. Den kyrkliga verksamheten är en exklusivt inomkyrklig fråga och behandlas av församlingarna, stiftsorganen och den centrala kyrkliga organisationen. Under hänvisning härtill avstyrks motion K621.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *stat—kyrka-frågan*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:K212, 1988/89:K213 och 1988/89:K226,

res. 1 (fp)
res. 2 (vpk, mp)
res. 3 (c)

2. beträffande *medlemskapsreglerna i svenska kyrkan*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:K235, 1988/89:K238 yrkande 1 och 1988/89:K602,

res. 4 (fp, mp)

3. beträffande *kyrkans valdag*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K222 yrkande 6,
res. 5 (m)
4. beträffande *biskopens ställning i kyrkomötet*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K630,
res. 6 (m)
5. beträffande *kyrkofondens styrelse*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K624,
res. 7 (m)
6. beträffande *fördelning av prästjänster m.m.*
att riksdagen dels förklarar motion 1988/89:K631 besvarad med
vad utskottet anfört, dels avslår motion 1988/89:K628,
7. beträffande *kyrkoherdar för döva*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K635 som sin
mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
8. beträffande *vissa frågor rörande kyrkliga elektorval*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K625 som sin
mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
9. beträffande *en öppnare kyrka*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K621.

Stockholm den 14 november 1989

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönnung (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Anita Modin (s), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp), Ulla Pettersson (s), Ingela Mårtensson (fp)* och Göran Åstrand (m)*.

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. Stat—kyrka-frågan (mom. 1)

Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Regeringen har" och slutar med "också avstyrks" bort ha följande lydelse:

Syftet med de beslut riksdagen sedan 1979 fattat rörande svenska kyrkans förhållande till staten har varit att öka svenska kyrkans frihet och allmänt förbättra dess möjligheter att fungera i samhället. Den

uttalade avsikten har varit att inte genom de fattade besluten föregripa ett ställningstagande i principfrågan om relationerna mellan staten och svenska kyrkan.

Det nuvarande systemet innebär dock alltså att riksdag och regering har ett avgörande inflytande över beslut som rör kyrkans organisation, ekonomiska ramar och tillsättande av andliga ledare. Enligt utskottets åsikt är denna ordning av principiella skäl inte godtagbar. Varje trossamfund bör stå fritt från staten. Utifrån denna principsyn är det angeläget att både staten och svenska kyrkan gör klart vilken avsikt man har med svenska kyrkans relationer till staten för framtiden. Därför bör nu precisering ske av de reformer som återstår innan slutmålet är nått, dvs. att låta svenska kyrkan bli ett från staten fristående trossamfund.

Enligt utskottet bör bl.a. följande reformer genomföras. Svenska kyrkan bör själv få bestämma över sin organisation. Detta betyder att kyrkan själv får bestämma om de författningar som nu styr svenska kyrkans yttre och inre former skall bli bestående i form av inomkyrkliga beslut eller ersättas av andra bestämmelser. Förändringar av svenska kyrkans organisation på lokal- och stiftsplanet har genomförts i huvudsaklig överensstämmelse med proposition 1987/88:31. Kyrkan har därigenom fått en basorganisation som ökar förutsättningarna för självständighet. Svenska kyrkan bör nu också få befogenhet att tillsätta biskopar och domprostar som i dag tillsätts av staten. Folkbokföringen överförs enligt riksdagsbeslut 1987 till statligt organ. När det gäller begravningsväsendet bör den allmänna principen vara att, om svenska kyrkan så önskar, staten kan överlåta på svenska kyrkan att i sin lokala organisation ombesörja denna uppgift mot statlig ersättning. Den kyrkliga egendomen bör förbli svenska kyrkans egendom. Svenska kyrkan måste garanteras en säker ekonomi.

Kyrkomötet 1988 tog ett betydelsefullt initiativ i stat—kyrka-frågan genom sin begäran att regeringen skulle tillsätta en ny utredning för att se över de rättsliga och ekonomiska villkoren för svenska kyrkan bl.a. med sikte på ett eventuellt skiljande.

Riksdagen bör uttala att målsättningen skall vara att ge svenska kyrkan en gentemot staten fri ställning. Det aktuella utredningsarbetet bör kunna vara avslutat före utgången av år 1990 och inte i slutet av år 1991 som angetts i direktiven. Genom de delreformer som genomförts under åren har en god organisatorisk grund lagts för att svenska kyrkan skall kunna fungera oberoende av staten.

Utskottet vill tillägga att oavsett hur det fortsatta reformarbetet genomförs måste svenska kyrkan garanteras goda möjligheter att också fortsättningsvis fungera som en öppen folkkyrka och kunna bedriva sin verksamhet över hela landet. Genomförandet av reformen bör därför ske i den takt och på sådant sätt att svenska kyrkans egen åsikt om övergången respekteras.

Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker med det anförda motion K213.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *stat—kyrka-frågan*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K213 och med avslag på motionerna 1988/89:K212 och 1988/89:K226 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Stat—kyrka-frågan (mom. 1)

Bo Hammar (vpk) och Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Regeringen har" och slutar med "också avstyrks" bort ha följande lydelse:

Det nuvarande statskyrkosystemet innebär som framhållits i vpk-motionen att *en* kyrka har en särställning i det svenska samhället, trots att det i Sverige, bl.a. på grund av den omfattande invandringen, inte finns någon allomfattande eller entydig religionsuppfattning. Rådande förhållanden är enligt utskottets åsikt inte godtagbara från religionsfrihetssynpunkt. Kyrkans skiljande från staten är därför en i hög grad angelägen fråga.

Relationerna mellan kyrkan och staten har behandlats av ett flertal utredningar under de senaste decennierna. Detta arbete har emellertid inte resulterat i några beslut om kyrkans skiljande från staten. I stället har vissa författningsändringar vidtagits som innebär en anpassning till statskyrkosystemet. Det kan befaras att dessa ändringar leder till att statskyrkosystemet permanentas och att en lösning av stat—kyrka-frågan ytterligare fördröjs.

Enligt utskottets mening finns det inte anledning att ytterligare skjuta på avgörandet i den aktuella frågan. Underlagsmaterial för att lösa relationerna mellan staten och kyrkan finns genom det utredningsarbete som företagits. Förhållandena bör på de ekonomiska och rättsliga områdena regleras i stor enighet med de förslag som Alva Myrdal lade fram i sin utredning från 1970-talet. Den ytterligare beredning som behövs och som kan rymmas i den expertutredning som nyligen tillsatts bör därför kunna ske snabbt. Regeringen bör därför inom loppet av en relativt kort tid kunna lägga fram förslag angående kyrkans skiljande från staten för riksdagen. Kyrkan har för övrigt nu fått centrala ledningsorgan, ett demokratiskt förankrat kyrkomöte och en ny stiftsorganisation som också är folkligt förankrad, varför de organisatoriska förutsättningarna är goda för att kyrkan skall klara av sin självständighet visavi statsmakterna. Utskottet tillstyrker med det anförda motion K212. Motion K213 kan därmed anses tillgodosedd med vad utskottet anfört. Motion K226 avstyrks.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *stat—kyrka-frågan*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K212 och med avslag på motionerna 1988/89:K213 och 1988/89:K226 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Regeringen har" och slutar med "också avstyrks" bort ha följande lydelse:

De band som fortfarande finns mellan kyrkan, staten och församlingarna har gett kyrkan en demokratisk förankring som positivt påverkat kunskapen om samt intresset och förståelsen för de kyrkliga frågorna.

Utskottet anser att det är av stort värde att den svenska folkkyrkan bevaras och vidareutvecklas. Detta bör ske inom ramen för den samverkan som nu finns mellan kyrka och samhälle. Ett brytande av dessa band skulle utsätta kyrkan för stora påfrestningar och allvarligt kunna skada förutsättningarna för religiös verksamhet bland breda folkgrupper i olika delar av vårt land, utan att några påtagliga fördelar skulle vinnas.

Risken skulle vara stor för att den nuvarande generösa och av allmänheten så uppskattade öppenheten skulle snävas in. Kyrkan skulle då inte bli en kyrka dit alla skulle vara välkomna och där alla kunde känna sig hemma utan en kyrka för ett mindretal. Folkkyrkokaraktären skulle därmed försvinna.

I riksdagen har under flera år folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna i motioner krävt att kyrka och stat definitivt skall skiljas åt. Socialdemokraterna har sedan länge haft samma uppfattning även om man inte direkt lagt fram några förslag i riksdagen. Hittills har inga initiativ tagits av riksdagen för att omedelbart söka förverkliga denna uppfattning. Även om det från regeringen bl.a. i samband med inledningen av 1989 års kyrkomöte uttalades att det inte nu är aktuellt med några nya initiativ i kyrka—stat-frågan så är det bara kortsiktiga ställningstaganden.

En för hela folket så stor och avgörande fråga som förändrade villkor för den svenska folkkyrkan bör enligt utskottets mening inte avgöras utan att medborgarna direkt tillfrågats om sin åsikt. Det bör skapas garantier för att så sker. Utskottet föreslår därför att riksdagen redan nu uttalar sig för ett fortsatt samband mellan kyrka och samhälle och beslutar att inga grundläggande förändringar i det nuvarande folkkyrkosystemet får genomföras utan att medborgarna i en folkomröstning ges möjlighet att ta ställning till frågan.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *stat—kyrka-frågan*

att riksdagen bifaller motion 1988/89:K226 och avslår motionerna 1988/89:K212 och 1988/89:K213.

4. Medlemskapsreglerna i svenska kyrkan (mom. 2)

1989/90:KU2

Hans Leghammar (mp) och Ingela Mårtensson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet har" och slutar med "och K602" bort ha följande lydelse:

Utskottet får anföra följande. Enligt 2 kap. 2 § regeringsformen (RF) skall varje medborgare gentemot det allmänna vara skyddad mot tvång att tillhöra trossamfund. I samband med att denna regel om s.k. negativ religionsfrihet infördes fr.o.m. den 1 januari 1977 konstaterades att reglerna om medlemskapet för svenska kyrkan inte var förenliga med den nya grundlagsregeln. Denna lagkonflikt löstes genom att RF försågs med en övergångsbestämmelse av innebörd att bestämmelserna om medlemskap i svenska kyrkan skulle gälla utan hinder av 2 kap. 2 § RF.

En sådan lösning av en grundläggande fri- och rättighetsfråga kan enligt utskottets mening försvaras endast som ett provisorium under kortare tid i avvaktan på att förhållandena anpassas till den nya ordningen så att övergångsbestämmelsen inte längre behövs. Det har nu emellertid gått drygt tio år utan att den negativa religionsfriheten enligt 2 kap. 2 § RF har realiserats. De motioner om ett slopande av övergångsbestämmelsen som väckts i riksdagen varje år sedan 1983 har alla avslagits. Som skäl härför har angivits att det arbete som pågår inom svenska kyrkan med att analysera kyrkans eget medlemskap i förhållande till dopet bör avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan.

Som framhållits i motionerna K235 och K238 borde det i en demokrati vara självklart att det är en viljeytring som konstituerar medlemskap i ett trossamfund. Utskottet anser det inte längre försvarbart att ytterligare avvakta det pågående kyrkliga utredningsarbetet. Den inkonsekventa utformningen av RF:s religionsfrihetsregler bör nu reformeras. Det inomkyrkliga utredningsarbetet har hittills visat en splittrad syn i dop- och medlemskapsfrågan. Utskottet anser därför att övergångsbestämmelsen i fråga — punkt 3 till 2 kap. 2 § RF — bör upphävas och att därmed huvudregeln om den negativa religionsfriheten ges full rättsverkan. I konsekvens härmed måste vidare religionsfrihetslagens bestämmelser om medlemskap i svenska kyrkan ändras så att full harmoni uppnås mellan dessa bestämmelser och 2 kap. 2 § RF. Riksdagen bör hos regeringen begära att förslag i dessa frågor skyndsamt utarbetas och föreläggs riksdagen. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna K235 och K238 bör ges regeringens till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *medlemskapsreglerna i svenska kyrkan*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K235 och 1988/89:K238 och med avslag på motion 1988/89:K602 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Kyrkans valdag (mom. 3)

1989/90:KU2

Anders Björck, Stig Bertilsson och Göran Åstrand (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Frågan om" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Genom de kyrkliga valens förläggning i oktober samma år som de allmänna valen har sämsta tänkbara förutsättning för en kyrklig valdebatt skapats. Valdeltagandet är som regel mycket lågt. Endast en liten del av Sveriges röstberättigade medlemmar i svenska kyrkan utövar sin rösträtt.

En förklaring till det svaga intresset för de kyrkliga valen är med stor sannolikhet deras placering en månad efter de allmänna valen till riksdag, landsting och kommun. All kraft och energi har i partiorganisationer och media ägnats valen i september. Folkstyrelsekommittén föreslog därför att kyrkofullmäktigvalen skulle förrättas året före de allmänna valen.

Utskottet anser att alla kyrkliga val bör samlas till en ny kyrkans valdag. Denna valdag bör placeras i oktober året före kommunfullmäktigevalen. Förändringen skulle innebära att ökad uppmärksamhet från väljare, partiorganisationer och media skulle kunna riktas mot de kyrkliga valen. Kyrkofullmäktige bör ha lika lång mandatperiod som kommunfullmäktige.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kyrkans valdag*
att riksdagen bifaller motion 1988/89:K222 yrkande 6.

6. Biskopens ställning i kyrkomötet (mom. 4)

Anders Björck, Stig Bertilsson och Göran Åstrand (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Frågan om" och slutar med "motion K630" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att frågan om biskoparnas ställning i kyrkomötet är av stor betydelse. Det finns i denna fråga särskild anledning att fästa vikt vid att kyrkomötet såväl år 1985 som 1988 uttalat som sin mening att biskoparna åter blir självskrivna ledamöter. Vid några tidigare tillfällen har utskottet under hänvisning till då pågående översyn av kyrkomötesreformen avstyrkt motionsyrkanden med samma syfte som den nu aktuella. Översynen är nu avslutad, och det framgår av den aktuella rapporten att också utredningen förordar att biskoparna bör vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet motion K630.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *biskopens ställning i kyrkomötet*
att riksdagen bifaller motion 1988/89:K630.

7. Kyrkofondens styrelse (mom. 5)

1989/90:KU2

Anders Björck, Stig Bertilsson och Göran Åstrand (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Vid behandlingen" och slutar med "motion K624" bort ha följande lydelse:

Sedan kyrkomötesreformen genomfördes 1983 har kyrkan en demokratiskt förankrad central ledning och en gentemot regeringen självständigare ställning. Redan 1983 års kyrkomöte anhöll hos regeringen om att kyrkomötet skulle få utse en majoritet av kyrkofondens styrelse inbegripet dess ordförande. Mot bakgrund av den stora betydelse kyrkofonden har för kyrkans verksamhet finner utskottet det rimligt att kyrkan själv ges ökat inflytande i styrelsen. Motion 1988/89:K624 tillstyrks således.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *kyrkofondens styrelse*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K624 beslutar att 4 § kyrkofondslagen (1988:182) skall ha i *bilaga* som reservationens förslag betecknade lydelse.

Särskilda yttranden

1. Medlemskapsreglerna i svenska kyrkan

Birgit Friggebo (fp) anför:

Jag delar i sak det synsätt i medlemskapsfrågan som redovisas i motion K235. Mot bakgrund av mitt ställningstagande i stat—kyrka-frågan — se reservation 1 — anser jag det dock inte nu påkallat med ett separat initiativ i saken. Medlemskapsfrågan måste naturligen tas upp i samband med det fortsatta reformarbetet som syftar till att ge svenska kyrkan en gentemot staten fri ställning.

2. Betänkandet allmänt

Bo Hammar (vpk) och Hans Leghammar (mp) anför:

Vänsterpartiet kommunisterna och miljöpartiet de gröna företräder den principiella uppfattningen att kyrkan bör skiljas från staten. Vi har därför ingen anledning att ta ställning till en rad inomkyrkliga frågor i det nuvarande statskyrkosystemet.

Förslag till
Lag om ändring i kyrkofondslagen (1988:182)

Härigenom föreskrivs att 4 § kyrkofondslagen (1988:182) skall ha följande lydelse:

Nuvarande lydelse

4 § För kyrkofonden skall det finnas en styrelse. Denna skall bestå av en ordförande och sex andra ledamöter.

Ordföranden och tre av de övriga ledamöterna utses för tre år av regeringen.

Tre ledamöter utses av kyrkomötet. Dessa ledamöter väljs för kyrkomötets valperiod snarast efter valperiodens början. Valet gäller till dess att kyrkomötet förrättar nytt val under nästa valperiod.

Av reservanterna föreslagen lydelse

Tre av ledamöterna utses för tre år av regeringen.

Ordföranden och tre av de övriga ledamöterna utses av kyrkomötet. Dessa ledamöter väljs för kyrkomötets valperiod snarast efter valperiodens början. Valet gäller till dess att kyrkomötet förrättar nytt val under nästa valperiod.

För styrelsens ledamöter skall det finnas lika många ersättare. De utses på samma sätt som ledamöterna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.